

Programma

5

Bouwen, wonen en milieu

Dit programma omvat alle beleid en activiteiten die door de gemeente op deze beleidsterreinen worden uitgevoerd:

- Ruimtelijke ordening
- Stedelijke vernieuwing
- Wonen
- Grond en beheer
- Afvalinzameling en -verwerking
- Milieu
- Riolering
- Water

1. Trends en ontwikkelingen

1.1 Wonen

Algemeen

“De bouw- en woningmarkt bevinden zich in een overgangssituatie van sterke groei in het verleden via een forse conjuncturele terugval op dit moment naar een meer gematigde ontwikkeling in de komende jaren. Een heroriëntatie van het woonbeleid is nodig, die leidt tot een doelmatiger verdeling van woonruimte, verbetering van het investeringsperspectief en versterking van het vertrouwen op de woningmarkt. Het kabinet kiest daarbij voor meer keuzevrijheid, meer zeggenschap en meer verantwoordelijkheid bij burgers, bedrijven en maatschappelijke instellingen. Herstel van het vertrouwen op de woningmarkt is essentieel”. (Citaat uit brief d.d. 1 juli 2011 Woonvisie minister Donner).

Wonen in de gemeente Emmen moet aantrekkelijk zijn en blijven. Dit willen we bereiken met woningbouw die is afgestemd op de behoeften van de inwoners en voorzieningen die het wonen en leven in de gemeente adequaat ondersteunen. We kiezen voor

kwaliteitsverbetering van de bestaande woningvoorraad en herstructurering van de bestaande woongebieden. Daarbij willen we inspelen op verschillen in 'life-style'. Mensen moeten in staat zijn zo lang mogelijk zelfstandig te wonen. Demografische ontwikkelingen, veranderende woonbehoeften en een stagnerende woningmarkt maken een herziening van de gemeentelijke inzet op het beleidsterrein wonen nodig. Krimp is een problematiek die Emmen al gaat raken. Het Woonplan Emmen 2020 is nog in hoge mate gestoeld op kwantitatieve planning en wordt herzien om aan de huidige kwalitatieve woonopgaven te kunnen voldoen.

Ontwikkeling rijksbeleid

Minister Donner van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft op 1 juli 2011 aan de Tweede Kamer zijn Woonvisie aangeboden. De belangrijkste aandachtspunten van deze woonvisie zijn

- het versterken van het vertrouwen in de koopmarkt
- een betere werking van de huurmarkt
- verbetering van investeringscondities voor woningbouw
- behoud en herstel van de leefbaarheid in wijken en buurten.

Het Kabinet kondigt een aantal maatregelen aan om op deze punten ondersteuning te bieden, ondermeer door verlaging van overdrachtsbelasting, het invoeren van een kooprecht voor huurders en introductie van inkomensafhankelijk huurbeleid. De energielabel wordt vanaf 1 juli 2012 verplicht en er komt een verkenning naar nieuwe verdienmodellen en financieringsarrangementen. Samen met IPO en VNG wordt een visie op stedelijke vernieuwing opgesteld.

Het belang van het gezond maken van de woningmarkt onderschrijven wij uiteraard. In regionaal verband worden de ontwikkeling van het investeringspotentieel van woningcorporaties en de (financiële) mogelijkheden om stedelijke vernieuwing op deugdelijke wijze te kunnen continueren evenwel belangrijke aandachtspunten. De aanpak van de kwetsbare particuliere voorraad verkocht huurbezit en de noodzakelijke herstructurering van de huurvoorraad in dorpen en wijken dreigen in de knel te komen. In het Lokaal Akkoord hebben wij samen met de woningcorporaties een aanzienlijke opgave bepaald voor de herstructurering. Vanaf 2015 stopt het Rijk met financiële steun voor herstructurering en wijkverbetering. Ook de gemeentelijke reserves voor dat doel zijn tegen die tijd vrijwel uitgeput. Het is noodzakelijk om de stads- en dorpsvernieuwing na 2014 voort te zetten met nadruk op de herstructureringsopgave. Een verkenning naar nieuwe verdienmodellen en financieringsarrangementen voor woningbouw en stedelijke vernieuwing is gewenst, waarbij ook de maatschappelijke (fysieke) baten van stedelijke vernieuwing worden vastgesteld en eventueel als 'investeerbare euro's' worden ingezet.

Woonvisie Emmen

Samen met de in onze gemeente werkzame woningcorporaties, andere stakeholders en EOP's, wordt gewerkt aan een nieuwe Woonvisie Emmen 2012-2016. Thema's waarvoor beleid geformuleerd wordt, zijn Emmen in de regio, Vitale wijken en dorpen, Passend wonen voor iedereen, Zorgzaam Emmen, Rollen en verantwoordelijkheden. In een uitwerking-programma wordt per thema de acties en activiteiten aangegeven. Beoogd wordt om in het eerste kwartaal 2012, na inspraak door deelnemende partijen, het proces af te ronden met een raadsbesluit.

De relatie tussen stad en omliggende regio is in dit kader ook belangrijk. In de nieuwe woonvisie wordt daarom "Emmen in de regio" als uitgangspunt gehanteerd. Met demografische veranderingen als beleidsdecor is de positie van Emmen als stad met voorzieningen voor de woon-werk-recreatieregio Zuidoost Drenthe meer dan ooit van belang.

In 2011-2012 wordt aanvullend aan de lokale woonvisie een regionale woonvisie opgesteld voor Zuidoost Drenthe. Met de buurgemeenten Borger-Odoorn en Coevorden wordt het belang van regionale samenwerking in een leefgebied met demografische veranderingen onderkend. Geen kwantitatieve groei en elkaar beconcurrerende woningbouwplannen, maar groei in woon-werk-recreatiekwaliteit in regionaal verband. Het bieden van een breed palet aan gebiedseigen woonmilieus staat voorop waarbij de kernen Emmen, Coevorden en Borger aanbieder zijn van voorzieningen, zorg, onderwijs en werk. Emmen is hierbij de belangrijkste motor voor het gebied. Aan de woonvisie wordt een hoofdstuk regiomarketing verbonden.

Wie zijn wij, wat willen we uitstralen. Identiteit, authenticiteit en verbondenheid met de kwaliteiten van je woongebied. We richten ons daarbij niet alleen op nieuwe bewoners, maar zeker ook op de kwaliteit van wonen en leven van de huidige bewoners van Zuidoost Drenthe.

Samenwerking: Lokaal Akkoord

Corporaties zijn belangrijke partners om volkshuiswestelijke doelen als herstructurering, huisvesting doelgroepen en wonen met welzijn en zorg te realiseren.

Met het oog op de hiervoor geschetste beleidswijzigingen van het rijk en de daaruit voortvloeiende belangrijke veranderingen op de woningmarkt zien de woningcorporaties zich voor belangrijke opgaven gesteld. Deze zijn van invloed op eerder gemaakte keuzes in het Lokaal Akkoord. Ook het vervallen van rijkssteun en de effecten van bezuinigingstaakstellingen geven aanleiding tot heroverweging van de eerder geformuleerde opgaven. Wij moeten de inzet van de woningcorporaties op hun strategisch vastgoedbeleid daarvoor afwachten.

Ondertussen blijven wij in lijn met het huidige Lokaal Akkoord de woningcorporaties uitnodigen om uitvoering te geven aan de gemaakte afspraken.

Woningbouw en -voorraadbeleid

De crisis heeft niet alleen veel impact op de vastgoedwereld, maar ook op de lokale overheden. De Kadernota draagt de sporen van noodzakelijk afboeken en van een voorzichtige houding voor de toekomst. De uitdaging om met minder voldoende te doen prikkelt tot creativiteit in proces, inhoud en geld. Wrijvingsverlies dient voorkomen te worden, energie zo doelmatig mogelijk gebundeld. Voor ons betekent dit dat de woningbouw strakker geprogrammeerd moet worden, vanuit duidelijke keuzes rond prioriteiten. Wij maken op dit moment een actueel beeld van de knelpunten, sturingsvraagstukken en de kansrijke wegen die ter beschikking staan om de woningbouw zo optimaal mogelijk in te richten.

De verwachting is dat in Emmen in 2012 rond de 350 woningen zullen worden gerealiseerd. In 2011 worden de eerste stappen gezet naar geactualiseerde woningbouwplannen. Dit om in te spelen op de bijgestelde groeiverwachting van Emmen, de verandering van de huishoudensamenstelling, en de situatie op de woningmarkt. In 2012 wordt gestart met het uitvoeren van de voorstellen.

1.2 Stedelijke vernieuwing

Stedelijke (her)ontwikkeling

In verband met de decentralisatie van het investeringsbudget stedelijke vernieuwing is per 1 januari 2011 de Wet Stedelijke Vernieuwing ingetrokken. Het rijksbudget voor de jaren 2011-2014 is toegevoegd aan het Gemeentefonds. De bijdragen aan gemeenten worden als decentralisatie-uitkering verstrekt. Hierover hoeft niet langer verantwoording te worden afgelegd aan het Rijk. Wel zal aan het einde van de looptijd (begin 2015) van het huidige Meerjaren Ontwikkeling Programma Stedelijke Vernieuwing Emmen met het Rijk worden besproken in welke mate de daarin aangegeven doelen zijn gerealiseerd dan wel hoe de gemeente deze alsnog denkt te gaan realiseren. Dit heeft geen gevolgen voor de beschikbaar gestelde middelen; deze kunnen niet worden teruggevorderd door het Rijk. Met het oog op het opvangen van de (schoksgewijze) demografische veranderingen door groei, stagnatie of krimp stellen IPO en VNG samen met de grote steden en het Rijk een 'Agenda Stedelijke Vernieuwing' op. Dit mede met het oog op het vervallen van het investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV) na 2014.

Na de in 1996 gestarte succesvolle aanpak van de naoorlogse wijken Angelslo, Emmerhout en Bargeres, als ook het vervolg op de aanpak in Emmermeer, is blijvende aandacht nodig om te voorkomen dat de opgeknapte wijken opnieuw afglijden, of om tijdig in te spelen op mogelijke problemen in andere wijken en dorpen. Trefwoorden zijn: preventief handelen, afglijden voorkomen, heldere afspraken, verrassende samenwerkingsverbanden en verdienmogelijkheden opzoeken, maar ook werken aan een grotere rol voor de burgers en de markt.

In 2012 komen wij met een nieuwe visie op stedelijke vernieuwing en wijkbeheer, waarin thema's als partnerschap, kennis delen, meer met minder en participatie en burgerschap nader worden uitgewerkt.

Programma 5 Bouwen wonen en milieu

Het is belangrijk dat Emmen aangehaakt blijft bij samenwerkingsverbanden zoals G32, New Towns / European New Towns Platform en Stedelijke netwerken. Ook is partnerschap met het Rijk op dit punt essentieel.

Vitale wijken en dorpen

In Emmen gaat de wijkenaanpak door. Wij gaan de methode Emmen Revisited operationeel maken in alle dorpen en wijken, van drie wijken in het verleden via zo'n 16 wijken en dorpen nu naar 34 wijken en dorpen in de nabije toekomst.

Het is voor Emmen van groot belang om samen te blijven optrekken. Er liggen in de wijkenaanpak nog veel dilemma's en partnerschap is daarbij belangrijk.

Gestart zal gaan worden met woningverbeteringsprogramma's en verbetering woon- en leefomgeving in (delen van) Nieuw-Weerdinge, Emmer-Compascuum, Schoonebeek en Nieuw-Amsterdam/Veenoord. Ook wordt verdere uitvoering gegeven aan het 40+ wijkplan Emmermeer.

Bij goed wonen hoort ook leefbaarheid in de buurt, wijk of dorp. Leefbaarheid is nauw verbonden met participatie. Meedoen, contact hebben met buurtgenoten, je thuisvoelen in je woonomgeving en verantwoordelijkheid nemen voor je buurt is mede bepalend voor de kwaliteit van wonen en leven. Participatie en burgerschap krijgen vorm in wijk- en dorpsprogramma's van Emmen Revisited. In toenemende mate zal op buurtniveau een beroep worden gedaan op het zelforganiserend vermogen van de mensen. Organisaties ondersteunen hierbij door bijvoorbeeld het ontwikkelen van diensten die vrijwilligers in de buurt uitvoeren, daarbij organisatorisch ondersteund door professionals. Te denken valt aan zaken als uitvoeren kleine reparaties, klussendiensten, buurtbusvervoer, rondbrengen maaltijden etc.

1.3 Ruimtelijke ontwikkeling

Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte

In de nieuwe ontwerp-Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) staan de rijksplannen voor ruimte en mobiliteit. De nieuwe SVIR vervangt verschillende bestaande nota's zoals: de Nota Ruimte, de Structuurvisie Randstad 2040, de Nota Mobiliteit, de MobiliteitsAanpak, de structuurvisie voor de Snelwegomgeving, de agenda Landschap, de agenda Vitaal Platteland en Pieken in de Delta.

Het kabinet beschrijft in de SVIR in welke infrastructuurprojecten zij de komende jaren wil investeren en op welke manier de bestaande infrastructuur beter benut kan worden.

Provincies en gemeenten krijgen in de plannen meer bewegingsvrijheid op het gebied van ruimtelijke ordening.

Naar verwachting stelt het kabinet het definitieve beleid vast in het najaar van 2011.

Infrastructuur

Het kabinet wil de bestaande infrastructuur beter benutten en wil in de Randstad 2x4 rijstroken als standaard. Daarbuiten moeten op termijn alle hoofdverbindingen 2x3 worden. In deze kabinetsperiode wordt 800 kilometer aan extra rijstroken aangelegd. Ook worden vaarwegen versterkt. Uiterlijk 2020 moeten mensen op de drukste treintrajecten elke 5 tot 6 minuten kunnen opstappen op een intercity of een sprinter. Reizigers kunnen zo de trein nemen zonder hun reis vooraf te plannen. Dit heet spoorboekloos reizen. Verder wordt veel geld uitgetrokken voor het verbeteren van het wegenonderhoud.

Economie

In de structuurvisie ligt de nadruk op de Eemshaven, Groningen en Delfzijl. Dit gebied wordt aangemerkt als stedelijke regio met topsectoren. De economische kracht van Noord Nederland ligt in de sterke internationale positie met betrekking tot energie, chemie (Delfzijl) en water(kennis)technologie. Energyport (Noord-)Nederland is het energieknooppunt van Noordwest Europa. Een groot aantal kabels en (buis)leidingen van elektriciteit, gas, telecom en data landt aan in de Eemshaven en vertakt zich naar de rest van Nederland en Europa. Energyport vormt het kenniscentrum voor energievoorziening en –transitie.

Wonen

Er worden ruim vierhonderd stads- en dorpsgezichten uit de periode tot 1940 en vijftigduizend rijksmonumenten aangewezen en beschermd door de Monumentenwet vanwege de nationale cultuurhistorische betekenis. Voor de periode 1940-1965 zijn 30 'wederopbouwgebieden' geselecteerd, die gezamenlijk de maatschappelijke dynamiek van de Wederopbouw van ons land na de Tweede Wereldoorlog verbeelden. Voor Emmen wordt hierbij verwezen naar de wijken Emmermeer, Angelslo en Emmerhout. In de Visie Erfgoed en Ruimte zullen de kernkwaliteiten van deze gebieden worden toegelicht. Het Rijk zet in op bestuurlijke afspraken met gemeenten over een ontwikkelingsgerichte bescherming in bestemmingsplannen van deze wederopbouwgebieden.

Gemeentelijke structuurvisies

Doel van de gemeentelijke structuurvisie is om de hoofdlijnen van de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente Emmen weer te geven en aldus een helder kader te bieden voor een consistent ruimtelijk beleid op lokale schaal. De structuurvisie legt de basis voor het stimuleren van ruimtelijke ontwikkelingen en afstemming met provinciale opgaven.

De algemene Structuurvisie "Veelzijdigheid Troef" voor het totale grondgebied, vastgesteld in 2009, zal worden geactualiseerd. De actualisatie zal tegen het licht worden gehouden van o.a. de demografische als ook de economische ontwikkelingen en trends. Bij de actualisatie zal eveneens de evaluatie van het beleid een plek krijgen. Vaststelling van de geactualiseerde structuurvisie zal naar verwachting in 2013 plaatsvinden.

De vaststelling van de deelstructuurvisie Stedelijke Wateropgave zal in 2012 plaatsvinden. Door de huidige én de toekomstige stedelijke wateropgave goed in beeld te brengen, wordt inzichtelijk welke maatregelen mogelijk en wenselijk zijn, maar ook welke partij verantwoordelijk is voor de uitvoering en financiering van de maatregelen. Dit leidt uiteindelijk ook tot versnelling van en efficiency in werkprocessen (bijvoorbeeld watertoets en vergunningverlening).

Voor het Centrumgebied Nieuw-Amsterdam /Veenoord wordt in 2012 door de stichting 'Bruisend centrum Nieuw-Amsterdam/Veenoord' gewerkt aan een structuurvisie. Deze voor ons ongebruikelijke aanpak om een structuurvisie te maken, beschouwen we als een pilot. Vaststelling van deze structuurvisie zal waarschijnlijk in 2013 plaatsvinden.

Nu de succesvolle methode Emmen Revisited wordt doorontwikkeld, ontstaat de behoefte om een aantal dorpsprogramma's te voorzien van een ruimtelijk afwegingskader. In voorkomende gevallen zal het instrument structuurvisie worden gebruikt. Zo is dit onder andere het geval voor Schoonebeek. Een structuurvisie voor dit dorp zal, afhankelijk van bestuurlijke besluitvorming in 2011, in 2012 worden voorbereid.

De deelstructuurvisie Vaarverbinding Erica - Ter Apel is in 2011 vastgesteld. Met deze visie wordt beoogd de recreatieve verbindingen, identiteit en imago, werkgelegenheid en voorzieningen en de ruimtelijke kwaliteit en beleving van het gebied te versterken. Uitwerking van de visie vindt de komende tijd plaats in verschillende ontwikkelingsplannen.

Voor het Rundedal is een ruimtelijk-economische verkenning gestart. Hierbij wordt onderzocht welke functiewijzigingen mogelijk zijn. In 2012 komen de resultaten hiervan beschikbaar.

We overwegen om in een of meerdere (deel)structuurvisie(s) de verschillende ontwikkelingen binnen het programma Gebiedsontwikkeling Emmen Centrum op een samenhangende manier vast te leggen.

Bestemmingsplannen

Doel is om het ruimtelijk toetsingskader de komende jaren voortdurend actueel te houden en de gebruikswaarde, gericht op een efficiënte en klantgerichte dienstverlening, continu te verbeteren. Het actueel toetsingskader biedt tevens de juridische basis voor inning van de bouwleges.

Door de uitvoering van het Plan van Aanpak actualiseren en digitaliseren bestemmingsplannen beschikt een groot deel van de gemeente al over een actueel ruimtelijk toetsingskader. In 2012 zal de resterende opgave (circa 10 % van de oorspronkelijke

Programma 5 Bouwen wonen en milieu

verouderde plannen) worden geactualiseerd. Verder streven we er naar om de kosten van het inbedden van omgevingsvergunningen in het ruimtelijk toetsingskader in de leges door te berekenen. De kosten voor het actueel houden van bestemmingsplannen drukken daardoor per saldo minder op de algemene middelen.

1.4 Milieu

Klimaat

Over de hele wereld worden afspraken gemaakt om de gevolgen van de klimaatverandering te beperken. De belangrijkste maatregel is het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Door de Europese Unie worden deze afspraken vertaald in doelstellingen als 20% CO2 reductie in 2020 ten opzichte van 1990. Voor de lange termijn streeft de Europese Commissie naar een reductie van 80% tot 95% CO2 uitstoot in 2050 ten opzichte van 1990. De European Climate Foundation **3** heeft inmiddels geconcludeerd dat dit niveau technisch haalbaar is en kan leiden tot een positief effect op de economie.

Europa heeft voor gebouwen het tussendoel dat alle nieuwe gebouwen vanaf 2021 nagenoeg klimaatneutraal zijn. Daarnaast is vooral aandacht nodig voor de bestaande bouw. Als we erin slagen daar het energieverbruik aanzienlijk te verminderen beschermen we bewoners niet alleen tegen de stijgende prijzen van fossiele brandstoffen, maar dragen we ook bij aan een betere volksgezondheid.

De gemaakte (internationale) afspraken om de CO2-uitstoot terug te dringen zijn waarschijnlijk niet genoeg om de fysieke gevolgen van klimaatverandering helemaal te voorkomen. Wij zoeken aansluiting bij de ontwikkelingen op dit gebied en zullen de bevindingen gebruiken voor nieuw beleid.

Energie

Emmen kent een lange traditie als “energieregio”. De grootschalige verveningen en de olie- en gaswinning hebben hun stempel gedrukt op de ontwikkeling van Emmen. Ook de komende decennia zullen olie- en gaswinning nadrukkelijk aanwezig blijven in de regio. We erkennen de belangrijke rol die fossiele energiebronnen speelden en blijven spelen. Tegelijkertijd maakt Emmen zich op voor een duurzame toekomst waarin duurzame energie en efficiënt ketenbeheer een belangrijke plaats gaan innemen in de economische ontwikkeling van Emmen. Emmen wil de ombouw naar een schone, betrouwbare en betaalbare energievoorziening versnellen.

We kunnen actief een bijdrage leveren en dat is ook onze boodschap. We zetten ons in om op een reële termijn CO2 neutraal te zijn, maar dat kunnen we niet alleen. Niet alleen is onze invloed op ontwikkelingen in de energiemarkt beperkt, ook zullen we de ambitie samen met andere partijen moeten realiseren. Kortom, we willen een CO2 neutraal Emmen maar we doen het wel samen met partners en kiezen een reëel tijdpad.

Hiervoor doen we ook een beroep op de Rijksoverheid en de provincie om ons hierin te ondersteunen met de benodigde instrumenten en middelen. Immers, niet alleen zijn er grote inspanningen van vele partijen nodig om deze enorme opgave te realiseren, ook zal het versneld forceren van zo'n complexe opgave gepaard gaan met onrealistisch hoge maatschappelijke kosten. En dat is wat we niet willen. Wij richten ons daarom op de doelstelling om de CO2 uitstoot van activiteiten in de gemeente Emmen in 2025 te hebben teruggebracht tot 50% van de huidige uitstoot. Hierbij maken we een bijzondere uitzondering voor de activiteiten van de NAM voor de herontwikkeling van het olieveld Schoonebeek. De warmtekrachtcentrale van de NAM zorgt alleen al voor een toename van 700 kton CO2 emissie. We hebben echter geen mogelijkheden om deze emissie te beperken.

Het realisme terugbrengen in onze doelen betekent geenszins een laissez-faire houding. Ook de bijgestelde doelstelling zal nog grote inspanningen vergen. Wij zullen ons maximaal inspannen om een CO2-neutraal Emmen binnen een reëel tijdpad te realiseren waarbij we voortdurend zoeken naar synergie met andere ambities van Emmen: CO2 neutraal als instrument voor 'groene groei' in Emmen!

Het streven om te komen tot een CO2 neutrale gemeente willen we laten samen gaan met de andere ambities van Emmen om zich verder te ontwikkelen, zoals Atalanta, de herstructurering van woonwijken en bedrijventerreinen, de

ontwikkeling van nieuwe woongebieden en de doorontwikkeling van een toekomstbestendige glastuinbouwsector.

Emmen handelt volgens het meest recente SER advies "Meer werken aan duurzame groei" (juni 2010): duurzaamheid moet een topprioriteit zijn. Business as usual is geen optie, de gehele economie zal structureel moeten verduurzamen", aldus de SER. Duurzaamheid en een CO2 neutraal Emmen is niet zozeer een keuze maar een 'must' naar een versnelde economische regionale doorontwikkeling.

Educatie

Communicatie en participatie zijn rode draden in ons milieubeleid. Doelstelling hiervan is dat inwoners en bedrijven waar mogelijk hun bijdrage leveren aan de realisering van het beleid. Het in 2010 in gebruik genomen Educohof ondersteunt de gemeentelijke communicatie met burgers en bedrijven. In verband met te hoge exploitatielasten wordt het concept Educohof naar vorm en inhoud heroverwogen om deze kostendekkend te kunnen voortzetten. Voor de huidige vestigingslocatie wordt een andere bestemming gezocht.

Het consulentenschap Natuur en Milieu verzorgt voor de basisscholen in de gemeente het scholennetwerk Natuur- en milieueducatie. In 2012 wordt gekeken op welke wijze wij vorm blijven geven aan de educatie. Daarbij zal voor natuureducatie meer aansluiting worden gezocht bij milieueducatie.

1.5 Rioleringen

Sinds de inwerkingtreding van het hoofdstuk "Plannen" in de Wet Milieubeheer (1993) zijn gemeenten verplicht om een Gemeentelijk Riolering Plan (GRP) op te stellen. In het GRP moet inzicht gegeven worden in de aanwezige voorzieningen voor inzameling en transport van afvalwater. Daarnaast moet het GRP inzicht geven in de kosten die het beheer, het onderhoud en de vervanging van deze voorzieningen met zich meebrengt.

Per 2008 is de wet "Verankering en bekostiging gemeentelijke watertaken" van kracht.

Door deze wetgeving kunnen ook kosten die gemoeid zijn met de inzameling en transport van afvloeiend hemelwater en kosten voor het treffen van maatregelen tegen grondwateroverlast in de rioolheffing opgenomen worden. De gemeentelijke watertaken zijn dus verbreed. De gemeenteraad heeft op 21 oktober 2010 het verbrede GRP 2010 – 2015 vastgesteld.

Het GRP is een algemeen beleidsdocument en geeft een beeld van de uit te voeren activiteiten in de GRP periode. In het Operationele Jaarplan Riolering 2012 zal aangegeven worden welke werkzaamheden in 2012 uitgevoerd zullen gaan worden. Doel hiervan is het functioneren van de riolering te waarborgen.

1.6 Water

Klimaatontwikkelingen, de Wet gemeentelijke watertaken, het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) en de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) maken dat de aandacht voor de wateropgaven ook binnen onze gemeente toeneemt.

Met de invoering van de Wet gemeentelijke watertaken zijn de Gemeentewet, de Wet op de waterhuishouding en de Wet milieubeheer aangepast. De Gemeentewet is zodanig aangepast dat gemeente betere mogelijkheden krijgt de kosten die gepaard gaan met de gemeentelijke watertaken bij de burger te verhalen (verbreed rioolrecht).

In de Wet op de waterhuishouding zijn voor de gemeente twee zorgplichten opgenomen: een hemelwaterzorgplicht en een grondwaterzorgplicht. In de Wet milieubeheer wordt de gemeentelijke zorgplicht aangescherpt en krijgt de gemeente de mogelijkheid geboden om bij verordening regels te stellen aan het lozen van afvloeiend hemelwater en grondwater.

Samenwerking met de waterschappen wordt een steeds belangrijker thema. In 2010 is door de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de Unie van Waterschappen een notitie "Gezamenlijke doelgerichte aanpak afvalwaterketen" opgesteld. Deze is bestuurlijk vastgesteld door VNG en Unie van Waterschappen op 8 april 2010. Doel van deze notitie is het realiseren van een landelijke bezuiniging van 100 miljoen op de kosten voor de afvalwaterketen. De gemeenten binnen het waterschap Velt en Vecht hebben het initiatief genomen om samen met het waterschap een onderzoek in te stellen naar de samenwerkingsmogelijkheden binnen deze specifieke regio.

Verder is het project "Samen slim investeren in ruimte voor water" van start gegaan. Hierin werken de waterschappen samen met de gemeente Emmen aan de uitwerking van de

structuurvisie Emmen 2020 “Veelzijdigheid Troef” op het onderdeel water. Hierbij wordt gewerkt aan het vinden van oplossingen voor de diverse wateropgaven in het landelijk en stedelijk gebied.

1.7 Bodemkwaliteit

Emmen is bevoegd gezag in het kader van de Wet Bodembescherming (Wbb). Daarmee is Emmen verantwoordelijk voor het realiseren van de doelstellingen van het landelijke bodemsaneringsbeleid.

Het uiteindelijke doel, de beheersing van de bodemverontreiniging in Emmen in 2030, moet vooral gerealiseerd worden door slimme combinaties met maatschappelijke ontwikkelingen, alternatieve aanpak en gebruik van de huidige beleidsruimte. De aanpak is op dit moment nadrukkelijk gericht op de zogeheten humane spoedlocaties, waar sprake is van urgente sanering in verband met verspreiding en ecologische risico's.

Over de wijze van aanpak van humane spoedlocaties zullen nadere afspraken met het Rijk worden gemaakt. In 2015 moet de sanering/beheersing van de humane spoedlocaties zijn afgerond. Ten aanzien van overige spoedlocaties beschikken we in 2015 over een inventarisatie. Op dit moment weten we nog niet of eventuele sanering- en/of beheersingmaatregelen voor deze spoedlocaties binnen de daarvoor beschikbare middelen van ISV-3 kunnen worden uitgevoerd. Een gebiedsgerichte aanpak biedt mogelijkheden als de sanering mede uit grondexploitatie kan worden bekostigd. Een belangrijk knelpunt voor Emmen is evenwel dat er weinig mogelijkheden zijn voor de realisering van positieve grondexploitaties.

In het verleden is voor een drietal bodemverontreinigingslocaties, t.w. Gero en Emmen Centrum, een langdurig meerjarig saneringsbeheer opgezet. De kosten hiervan worden jaarlijks ten laste van verkregen rijksmiddelen gebracht. Met ingang van 2015 vervalt het rijksbudget voor bodemsaneringen in het kader van ISV. Daarmee komt ook de dekking van beheerskosten voor de beide Emmen Centrum locaties te vervallen.

Het vervallen van rijksmiddelen heeft mogelijk ook consequenties voor de uitvoering van eerdere afspraken ingevolge het Meerjaren Ontwikkelingsprogramma Stedelijke Vernieuwing 1 en 2 en de Wet bodembescherming. De afgesproken saneringsoperatie blijft achter bij de doelstellingen, zowel naar aantal locaties als naar gerealiseerde volumes en wordt zeker niet voor 2015 afgerond. De belangrijkste reden ligt in het feit dat er maar weinig projectontwikkeling op verontreinigde locaties plaatsvindt.

De gevolgen van het al dan niet of op een andere wijze uitvoeren van de taakstellingen worden in de loop van 2012 aan de raad voorgelegd.

1.8 Afval

Op basis van de Wet Milieubeheer heeft de gemeente Emmen een zorgplicht voor de uitvoering van de het huishoudelijk afvalbeheer. Het Landelijk Afvalbeheersplan geeft daarvoor de kaders. Meest prominent hierin is de doelstelling om het huishoudelijk afval in 2015 voor minimaal 60% nuttig toe te passen. Deze doelstelling vertaalt zich in een bronscheidingdoelstelling voor de gemeente Emmen van 60% in 2015. De invulling van de zorgplicht door de gemeente Emmen en de uitwerking van deze doelstelling zijn opgenomen in het Kaderplan Afvalstoffen 2010-2015.

1.9 Vergunningen en handhaving

Uiterlijk 1 januari 2013 is in de provincie Drenthe één Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) in opgericht met drie stevige districten en een expertisecentrum. Dat is de hoofdconclusie uit een bestuurlijke conferentie van 25 mei 2011, die is verwoord in een brief aan staatssecretaris Atsma van Infrastructuur & Milieu. Met dit resultaat hebben de provincie en de Drentse gemeenten een eerste duidelijke piketpaal geslagen in een lang onderhandelingsproces over de vorm die de door het Rijk gewenste RUD moest krijgen. In de RUD worden uitvoerende taken van de overheden rondom vergunningverlening, toezicht en handhaving ondergebracht. De RUD sluit aan bij de samenwerking die in Zuidwest-, Zuidoost- (BOCE-gemeenten) en Noord-Drenthe al tot stand was gekomen om de kwaliteit van milieutaken te verhogen. Met de RUD-Drenthe is een efficiënte inzet van tussen de 150 en 200 overheidsmedewerkers gewaarborgd.

Voor Emmen betekent dit dat ten minste 30 formatieplaatsen primaire taakuitoefening over zullen gaan naar de RUD. Daarnaast zullen ook de daaraan gerelateerde ondersteunende taken mee overgaan naar de nieuwe organisatie.

Vanuit de districten vormen de gemeenten het eerste loket voor aanvragers van vergunningen voor bijvoorbeeld bouwactiviteiten of milieu. Gespecialiseerde kennis wordt gebundeld in het expertisecentrum, dat gaat fungeren als een soort BackOffice waar alle gemeenten en de provincie gebruik van kunnen maken. De provincie brengt haar milieutaken deels onder bij het expertisecentrum en deels bij de districten. Ook de gemeenten brengen bepaalde gespecialiseerde taken onder bij het expertisecentrum. Voor het eind van de zomer 2011 is een gezamenlijk plan van aanpak klaar, waarbij o.a. de juridische vorm en de personele aandachtspunten verder worden uitgewerkt. Daarbij worden ook de vier waterschappen, het Openbaar Ministerie en de politie betrokken. Zowel de provincie als de gemeenten gaan er vanuit dat de uitvoering van taken in de RUD geen extra geld gaat kosten. De aanloopkosten moeten door efficiëntere bedrijfsvoering worden terugverdiend. Het motto is: voor hetzelfde geld meer kwaliteit in vergunningverlening en handhaving. Per 1 januari 2013 moeten in geheel Nederland ca. 30 RUD's zijn gevormd en werkzaam zijn.

1.10 Grondbeleid.

In de Kadernota Grondbeleid 2011-2015 zijn beleidskeuzes en grondbeleidsinstrumenten beschreven die ingezet worden om ruimtelijke visies en doelstellingen uit de verschillende structuurvisies, raadsbesluiten en/of ander beleid uitgevoerd te krijgen.

2. Wat willen wij bereiken

BOUWEN EN WONEN

- Een evenwichtige woningvoorraad:
 - Zorg voor voldoende kwalitatief passende woningen
 - Zorg voor een functioneel en betaalbaar woningaanbod
 - Zorg voor (specifieke) doelgroepen van beleid
- Aantrekkelijk passende woon- en leefmilieus in stand houden en ontwikkelen
 - Hoogwaardige en veilige omgevingskwaliteit
 - Collectieve voorzieningen bereikbaar en op peil
 - Voldoende recreatiemogelijkheden

MILIEU

- Verbeteren en in stand houden van milieukwaliteiten
- Verbeteren resultaten bronscheiding van afval
 - 55% bronscheiding in 2011 (in 2015 realisering van 60% bronscheiding)
 - Verbetering kwaliteit service en dienstverlening
- Een effectieve en doelmatige inzameling en verwerking van huishoudelijk afval
- Realiseren van een duurzaam watersysteem
 - Een klimaatbestendig watersysteem
 - Een watersysteem dat hygiënisch, chemisch en ecologisch in goede staat verkeert
 - Een watersysteem met beheersbare baggeropgaven
- Een goede bodeminformatiekwaliteit en een gemakkelijke ontsluiting daarvan
- Een vereenvoudigd grondstromenbeleid zonder verlies van bodemkwaliteit.
- Een geoptimaliseerde samenhang en afstemming van het bodembeleid met andere beleidsdoelen (energie, water, biodiversiteit en ruimtelijke ontwikkeling)
- Kennis hebben in de (lokale) bodem over de risico's van het gebruik van de ondergrond.
- Verbeteren van de bodemkwaliteit, of minimaal beheerst hebben van de risico's, op locaties met bodemverontreiniging

RUIMTELIJKE ORDENING

- Actuele bestemmingsplannen met voldoende plancapaciteit om taakstellingen wonen, bedrijvigheid en voorzieningen te realiseren
- Hoogwaardige stedenbouwkundige en landschappelijke planvorming
- Benutten en accentueren van archeologische- / cultuurhistorische waarden bij ontwikkelingen

3. Wat doen we ervoor

BOUWEN EN WONEN

Acties	Toelichting
Opstellen Woonvisie	Gezien de veranderende demografische situatie en de veranderingen op de woningmarkt zal in de periode 2011 – 1e kwartaal 2012 het beleid gericht op voldoende woonkwaliteiten en woonmilieus opnieuw worden bepaald. De visie vervangt het Woonplan 2020.
• Opstellen regionale woonvisie	Met buurgemeenten Coevorden en Borger-Odoorn wordt in aanvulling op de lokale woonvisie een woonvisie voor de regio Zuidoost Drenthe opgesteld. Regiomarketing wordt daarin meegenomen.
• Actieve deelname ENTP	Actief zal ingezet worden op kennisuitwisseling rond de groeistedelijke vraagstukken en het gezamenlijk inzetten van lobbytrajecten
• Toereikende woningbouwcapaciteit beheren.	Het jaarlijkse woningbouwprogramma legt de basis voor prioriteiten. De voortgang wordt voortdurend gemonitord en waar nodig door gerichte acties gestimuleerd. In 2012 wordt de woningbouwopgave herijkt.
• Lokaal Akkoord met de corporaties voor de periode 2010 – 2015 uitwerken	Voor zover nodig uitwerken en uitvoering geven aan de prestatieafspraken met woningcorporaties over gezamenlijke thema's wonen, zorg en voorzieningen, herstructurering en leefbaarheid, betaalbaarheid en duurzaamheid.
• Permanente marketing- en promotie <i>Wonen in Emmen</i> voortzetten	Branding van de woongemeente Emmen draagt bij aan vestiging van nieuwe inwoners en daarmee aan de versterking van het stedelijk potentieel. Onderzocht zal worden hoe dit gekoppeld kan worden aan citymarketing.
• Herstructureringsfonds woningbouw benutten	Stimulering doorstroming in de koopsector door herstructureringsfonds voor de goedkope koopsector met oogmerk door herontwikkeling doorstroming te bevorderen en wijkkwaliteit te stimuleren.
• Uitvoering geven aan de wijk- en dorpsprogramma's	De werkwijze van Emmen Revisited is in 2014 in alle wijken en dorpen operationeel. De gezamenlijke uitvoering van de programma's is in 2014 een intrinsiek onderdeel van het werk binnen de gemeentelijke organisatie
• Uitvoering geven aan stedelijke vernieuwing	Het Rijk heeft voor de uitvoering van het MOP SV 2010-2014 budget toegezegd. Voor de uitvoering worden afspraken gemaakt in het kader van het Lokaal Akkoord.

Programma 5 Bouwen wonen en milieu

<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering geven aan Wijkaanpak Emmermeer • Stimuleren woonzorgvoorzieningen voor ouderen. 	<p>De onderdelen wateroverlast, vitale buurt en jeugdvoorzieningen van de Wijkaanpak, waarvoor het Rijk een zgn. 40+wijkenbudget heeft toegekend moeten in 2012 zijn uitgevoerd.</p> <p>Voor zover nodig projectondersteuning bieden, eventueel met financiële bijdragen aan de ontwikkeling van nieuwe concepten voor Wonen en Zorg ten behoeve van ouderen.</p>
---	---

MILIEU	
Acties	Toelichting
<ul style="list-style-type: none"> • Milieuwetgeving uitvoeren 	<p>Verbetering van uitvoering van milieuwetgeving en toezicht op naleving van gestelde regels door toepassing van juiste juridische en financieel instrumentarium</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Stimuleren energiebesparing in woningbouw 	<p>Uitvoeren afspraken duurzaam en energie genoemd in het lokaal akkoord met de wooncorporaties Uitvoeren duurzaam woningbouwproject (starters) Bevordering toepassen duurzame energie als warmte en koude opslag in de bodem en toepassen zonne-energie. Energiebesparing bestaande bouw</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Stimuleren energie in economie 	<p>Onderzoek haalbaarheid slim energienetwerk Aardwarmte (i.s.m. provincie Drenthe /LTO glaskracht) benutten Benutten restwarmte bedrijven en instellingen Inzet biomassa voor energie Inzet op windenergie</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Diverse maatregelen 	<p>Binnenklimaat, energiebesparing en duurzame energie scholen Duurzame energie (windmolens, oplaadpunten voor elektrische fietsen en auto's) Inzet op Emmen energieneutraal 2030 op basis van afspraken met provincie / Rijk en Milieuagenda</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Bodemsanering en bodembeheer 	<p>Op 31 december 2014 een overzicht gereed hebben van de locaties waar sprake is van humane spoedlocaties incl. plan van aanpak. Verbeteren bodeminformatiekwaliteit en een goede ontsluiting daarvan. Implementatie van het besluit bodemkwaliteit. Opstellen van een bodembeleidsplan. Integrale afweging gebruik ondergrond mogelijk maken.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Afvalinzameling 	<p>Uitvoering geven aan het actieprogramma dat voortvloeit uit het vast te stellen Afvalstoffenplan. Prestatie-indicator: tenminste te voldoen aan de scheidingsdoelstelling van 60% zoals gesteld in het Landelijk Afvalbeheersplan 2009-2015.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Duurzaam watersysteem ontwikkelen 	<p>Samen met het waterschap wordt gewerkt aan het inzichtelijk maken van en het vinden van oplossingen voor de diverse wateropgaven. Opstellen en uitvoering geven aan het Gemeentelijke Rioleringsprogramma 2010 – 2015.</p>

RUIMTELIJKE ORDENING	
Acties	Toelichting
<ul style="list-style-type: none"> Vaststellen geactualiseerd bestemmingsplan Buitengebied en voorbereiden Werkas Emmen ter vaststelling in 2012 	Het project actualisering bestemmingsplannen is voor 80% afgerond. De actualisering van de plannen Buitengebied en Werkas lopen nog door in 2011. Vanaf 2011 wordt het actualiseren en actueel houden van bestemmingsplannen in regulier beheer uitgevoerd.
<ul style="list-style-type: none"> Uitvoering geven aan programmafase Masterplan Emmen Centrum 2020, in het bijzonder gebiedsontwikkeling Atalanta 	Vorbereiden integrale ontwikkelingsvisies / structuurvisies voor geprioriteerde deelgebieden in programmafase Masterplan Emmen Centrum 2020.
<ul style="list-style-type: none"> Implementeren welstandsbeleid 	Vergroten transparantie van welstandsbeleid richting klant, o.a. door deze digitaal toegankelijk te maken.
<ul style="list-style-type: none"> Uitvoering geven aan het Uitvoeringsprogramma Structuurvisie Emmen 2020 	In 2010 wordt verder gewerkt aan gebiedsontwikkelingsplannen voor onder meer Atalanta en Vaarverbinding Erica – Ter Apel
<ul style="list-style-type: none"> Vaststellen Structuurvisies 	Ter ondersteuning van dorps- en wijkprogramma's in kader Emmen Revisited resp. van gebiedsontwikkelingsplannen, zoals Atalanta en Vaarverbinding, worden structuurvisies opgesteld.

4. Meting

BOUWEN EN WONEN		
Effect indicator¹		Streefwaarde 2012
<ul style="list-style-type: none"> % soc. huurwoningen [%] 		30%
<ul style="list-style-type: none"> oordeel burger over de woonbeleving (referentie: periodiek onderzoek 'Wonen en leefbaarheid'). 		> 7
<ul style="list-style-type: none"> Waardering fysieke kwaliteit leefomgeving (referentie: periodiek onderzoek 'Wonen en leefbaarheid'). 		> 7
Prestatie indicator		Streefwaarde 2012
<ul style="list-style-type: none"> totaal aantal volledig toegankelijke woningen in het kader van ouderenhuisvesting 		1.650
<ul style="list-style-type: none"> totaal aantal volledig toegankelijke woningen verzorgd wonen in het kader van ouderenhuisvesting 		650
<ul style="list-style-type: none"> Gerealiseerd aantal nieuw gebouwde woningen 		350

¹ Bron: staat van de gemeente

BOUWEN EN WONEN		
Prestatie indicator		Streefwaarde
		2012
	• jaarlijks aantal vastgestelde bestemmingsplannen	12
	• jaarlijks aantal bestemmingsplannen in voorbereiding	18
	• Actualiseren verouderde bestemmingsplannen	80%
• bouwplancapaciteit in "harde"plannen, waarvan	1.500	
- bouwrijp gereed voor uitgifte per jaar,	775	
inclusief uitgifte aantal kavels	200	
part.opdrachtgeverschap		

MILIEU		
Effect indicator		Streefwaarde
		2012
	• afvalscheiding door huishoudens (LAP2-norm)	60%
	gescheiden kilo's gft per inwoner (LAP1- norm)	125 kg
	gescheiden kilo's KCA per inwoner (LAP1- norm)	2 kg
	gescheiden kilo's papier per inwoner (LAP1- norm)	90 kg
	gescheiden kilo's glas per inwoner (LAP1- norm)	23 kg
gescheiden kilo's textiel per inwoner (LAP1- norm)	5 kg	
Kerncijfers		2012
	• aantal vergunningen wet Milieubeheer	50
	• aantal meldingen wet Milieubeheer	165
	• afhandeling milieuklachten	125
	• aantal milieucontroles	700
Prestatie indicator		2012
	• reductie CO2-emissie in 2012 t.o.v. 2000	4%

5. Risico's

Bij de ontwikkeling van de diverse grondcomplexen worden risico's gelopen. Deze bestaan in de meeste gevallen uit stagnerende verkopen en/of het niet doorgaan van projecten. Eerder beoogde woningproductie zal niet worden gerealiseerd. De benodigde plancapaciteit wordt heroverwogen hetgeen aanleiding kan zijn tot afwaardering en/of herziening van de vastgoedportefeuille. De gevolgen hiervan komen in 2012 in de reservepositie van het grondbedrijf tot uiting.

Het onderzoek naar bodemlocaties waar sprake is van urgente sanering in verband met verspreiding en ecologische risico's loopt nog. Op dit moment kan nog niet worden aangegeven of eventuele sanerings- en/of beheersingsmaatregelen binnen de daarvoor beschikbare middelen (ISV-3) kunnen worden uitgevoerd. Een drietal saneringen (Gero en Emmen 1 en 2) vergen meerjarig / eeuwigdurend beheer. De gevolgen van het al dan niet of op een andere wijze uitvoeren van de taakstellingen worden in de loop van 2012 aan u voorgelegd.

6. In welke documenten is relevant beleid vastgelegd

De bovenstaande onderwerpen vinden hun grondslag in al vastgesteld beleid:

- Actualisatie Woonplan Emmen 2020.
- MOP Stedelijke Vernieuwing Emmen 2010 - 2014
- Kadernota Grondbeleid
- Masterplan Emmen Centrum.
- Waterplan

Programma 5 Bouwen wonen en milieu

- Milieu- en Energiebeleidsplan
- Rioleringsplan.
- Productovereenkomst Area Reiniging
- Integraal toezicht- en handhavingsbeleid gemeente Emmen

7. Vastgelegde investeringen c.a. en volumes in euro's

(bedragen in duizenden euro's)

Omschrijving	2012	2013	2014	2015
Rioleringsvolume	571	1.052	1.109	1.688
Stedelijke vernieuwing	170	170	170	170
totaal programma 5 Bouwen, wonen en milieu	741	1.221	1.278	1.858

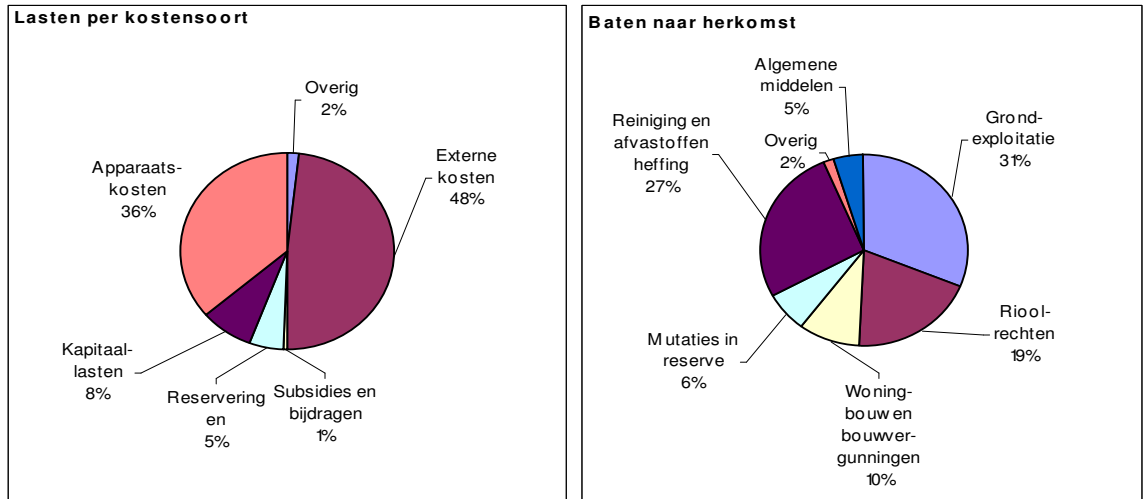
8. Wat mag het kosten

8.1 Lasten en baten programma 5 Bouwen, wonen en milieu (bedragen in duizenden euro's)

		2012	2013	2014	2015
Lasten	003 Geldleningen en Woningbouw	2.047	1.173	908	831
	007 Volumes programma 5 Bouwen, wonen en milieu	741	1.221	1.278	1.858
	202 Belastingaanslagen	661	664	647	673
	203 Vergunningen	4.352	4.396	4.348	4.074
	204 Toezicht	2.252	2.253	2.253	2.254
	208 Maatschappelijke Zaken	16	16	16	16
	209 Algemene Informatie	2	-	-	-
	324 Milieu	305	307	308	309
	325 Ruimtelijke ordening	2.171	2.173	2.173	2.174
	326 Wonen	1.046	1.004	980	965
	327 Grond	300	300	300	300
	328 Grondexploitaties	15.284	23.654	23.087	19.428
	403 Beheer openbaar gebied	16.089	16.365	16.751	17.156
	405 Onderhoud openbaar gebied	1.547	1.558	1.572	1.586
	406 Toezicht openbaar gebied	373	372	372	372
	407 Woonwagencentra en woonschepenhaven	841	845	844	838
	508 Beheer gebouwen	28	28	28	28
	616 Adviezen brandveiligheid	163	170	167	164
Totaal lasten		48.218	56.499	56.032	53.026
Baten	003 Geldleningen en Woningbouw	2.047	1.173	908	831
	202 Belastingaanslagen	23.220	23.269	23.318	23.367
	203 Vergunningen	2.933	3.041	3.148	3.255
	326 Wonen	64	27	11	-
	327 Grond	244	244	244	244
	328 Grondexploitaties	15.592	25.511	25.146	22.940
	403 Beheer openbaar gebied	336	336	336	336
	406 Toezicht openbaar gebied	40	40	40	40
	407 Woonwagencentra en woonschepenhaven	436	436	436	436
	508 Beheer gebouwen	30	30	30	30
Totaal baten		44.942	54.107	53.617	51.479
Saldo programma bruto		3.276	2.392	2.415	1.547
Reserves	Onttrekking	3.272-	3.512-	3.256-	1.970-
	Storting	2.378	3.947	4.731	3.407
Mutatie reserves		894-	435	1.475	1.437
Saldo programma netto		2.382	2.827	3.890	2.984

Programma 5 Bouwen wonen en milieu

In onderstaande grafieken zijn de lasten weergegeven naar onderwerp en de baten weergegeven naar herkomst

8.2 Bezuinigingsvoorstellen

Parallel aan het opstellen van de begroting heeft het bezuinigingstraject plaatsgevonden. De resultaten van de bezuinigingsoperatie zijn weergegeven in onderstaande tabel (in duizenden euro's). Een uitgebreide toelichting op de afzonderlijke bezuinigingsvoorstellen is opgenomen in het document 'Bezuinigingsvoorstellen (meerjaren)begroting 2012-2015'. Dit document is integraal onderdeel van deze meerjarenbegroting.

Bezuinigingsvoorstellen programma 5				
nr omschrijving (bedragen * € 1.000)	2012	2013	2014	2015
1 Afroten fonds herstructurering met € 500.000	500			
2 Subsidie voor exploitatie centrumgebouw De Ark	16	16	16	16
3 Kosten afvalstoffen Gebied verlagen				134
4 Taakstelling AREA	137	287	437	437
4 Af: volledige doorvertaling naar tarieven afvalstoffenheffing	137-	287-	437-	437-
5 Geen storting in fonds bodemsanering	136	136	136	-
6 Grondexploitatie	-	150-	300-	450-
7 Opnieuw beoordelen kosten Emmen Revisited op noodzaak en overlapping met andere taken en	250	250	250	250
8 Vrijval volume stedelijke vernieuwing	100			
8 Af: voor 50% verrekening met stelpost onderuitputting volumes	50-			
Totaal programma 5	952	252	102	-50